

Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

2011-04-18
1 (7)
Dnr 2011:207

Redovisning av uppdrag att särskilt stödja huvudmännen i arbetet med uppföljning och behovsanalyser samt med den fortsatta utvecklingen av kommunernas vuxenutbildning

Härmed redovisas uppdraget att särskilt stödja huvudmännen i arbetet med uppföljning och behovsanalyser samt med den fortsatta utvecklingen av kommunernas vuxenutbildning med utgångspunkt i Skolinspektionens iakttagelser (rapport 2009:4) och i linje med nationella mål och syften, givet i Skolverkets regleringsbrev för 2010 respektive 2011.

1 Bakgrund

Skolinspektionens kvalitetsgranskning *Ingen aning utan uppföljning – hur 20 kommuner följer upp sin vuxenutbildning* (rapport 2009:4) fokuserar på hur kommuner och utbildningsanordnare arbetar med uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring av sin vuxenutbildning. De iakttagelser som inspektionen gör i sin rapport överensstämmer väl med vad Skolverket sett och är den ena utgångspunkten i denna redovisning. Den andra är Skolverkets instruktionsenliga uppdrag om utvecklingsstöd till huvudmän och kommuner.

Arbete med stöd till utveckling av vuxenutbildning ingår i flera av Skolverkets uppdrag. För att i denna rapport ge en samlad bild av arbetet, ingår därför även delar av andra utvecklingsuppdrag. I rapporten tas inte merparten av de uppdrag upp som redovisas separat. Det gäller exempelvis sfi-bonus, Tema Modersmål med flera.

2 Underlag för Skolverkets insatser

De viktigaste iakttagelserna i Skolinspektionens rapport – se ovan – handlar om otillräcklig uppföljning av vuxenutbildningens effekter för de studerande, om bristande uppföljning av betygsresultat, om att kommunerna vet alltför lite om studiebehoven hos sina kommuninnevånare samt om att det nationella uppföljningssystemet behöver förbättras. En viktig iakttagelse är också att flertalet kommuner har rutiner som ger förutsättningar för en likvärdig betygssättning. Skolinspektionens rekommendation är att arbetet med detta bör fortsätta utvecklas. Det gäller även utbildningens fokus, där arbetet bör fortsätta med att anpassa verksamheten så att den bättre möter de studerandes behov av utbildning i olika former och på olika tider.

Skolverkets iakttagelser i samband med kommunbesök och vid andra möten och samtal stämmer väl överens med Skolinspektionens kvalitetsgranskning. Under hösten 2010 lät Skolverket göra en målgruppsundersökning. Syftet var att få en bättre uppfattning om målgruppens behov och att få en tydligare bild av hur de olika insatser som görs uppfattas av målgruppen. Målet var att därigenom se hur Skolverkets verksamhet skulle kunna utvecklas för att vara ett bredare och tydligare stöd för huvudmännen. Undersökningen riktade sig till ett urval, ca 100 svarande per grupp, av förvaltningschefer, skolledare, studie- och yrkesvägledare och lärare inom vuxenutbildning i landets 290 kommuner och bestod av en webbenkät samt intervjuer.

Svaren visade att de flesta i de tillfrågade grupperna känner till Skolverkets arbete i vuxenutbildningsfrågor väl eller mycket väl. Information från Skolverket uppfattas som viktig och trovärdig. Målgruppen vet var de kan söka information och tycker att den är lättillgänglig och svarar upp mot de behov som finns. Samtidigt känns den ”storstadsanpassad”, dvs. inte anpassad för små kommuner.

Styrdokument kan vara svårtolkade och det finns behov av ytterligare svar på frågor på webbplatsen, vilket är ett behov som Skolverket också identifierat och därför kontinuerligt arbetar med. Webbplatsen, samt Skolverkets konferenser och utbildningar, anges som mest använda källor för stöd och är det målgruppen har störst behov av, följt av informations- och nyhetsbrev och nationella konferenser. Majoriteten i samtliga grupper har störst behov av information om nya reformer samt om styrdokument. Två utmaningar dominerar för huvudmännen: att möta upp reformerna och att få till stånd utbildningar som möter elevernas olika behov och som leder till arbete. Andra utmaningar är hur behovet av flexibilitet ska tillgodoses liksom hur det går att sörja för grupper med särskilda behov, till exempel nyanlända, och hur man ska hitta bra modeller för samarbete med andra kommuner samt bedömnings- och kvalitetsfrågor. Huvudbilden som undersökningen ger är att vuxenutbildningen är under utveckling, men att det återstår mycket att göra och att behovet av insatser av olika slag därför är fortsatt stort.

På frågan vad kommunen behöver göra när det gäller att utveckla den egna vuxenutbildningen, handlar svaren om behov av att marknadsföra vuxenutbildningen mer, öka samverkan, ha tätare kontakt med företagen med mera. Man vill erbjuda lärande med stor flexibilitet, gärna distansutbildningar. Undersökningen visar även på ett behov av stöd inom området behovsanalyser. Detta uttrycks i högre utsträckning av förvaltningschefer och rektorer och i lägre utsträckning av studie- och yrkesvägledare och lärare. Önskan är att tillhandahålla relevant och behovsanpassad utbildning ur både arbetsmarknadens och den enskildes perspektiv samt att samarbeta mer med till exempel arbetsförmedlingen och över kommungränserna.

På frågan om hur kommunerna ser på ansvarsfördelningen mellan stat och kommun när det gäller utveckling av kommunens vuxenutbildning blev svaret att den fungerar bra i stort. Staten lägger fast ramarna, sedan har kommunen att agera självständigt. Beträffande viktiga frågor för framtiden lyfter förvaltningschefer frågor som lärares kompetensutveckling, att lösa studieekonomiska frågor och att se till att utbildning leder till arbete eller vidare studier samt ökad samverkan mellan myndigheter. Rektorer betonar också studieekonomiska frågor, att kunna hantera refor-

merna och behovet av kartläggning och omvärldsanalyser. När det gäller statistik efterfrågas bättre återkoppling. Uppfattningen är att mycket statistik lämnas in, men att det inte finns någon riktig återkoppling.

Sammantaget visar undersökningen att Skolverket bör arbeta vidare med mer behovsriktade insatser, med kraftfulla satsningar på webbplatsen och med att lyfta fram exempel från olika kommuner på tillämpning av styrdokumentet och utveckling av vuxenutbildningen.

3 Skolverkets pågående utvecklingsarbete

3.1 Behovsanalys

2011 arbetar Skolverket med att, inom ramen för befintliga uppdrag inom gymnasial vuxenutbildning, utforma enkäter och statsbidragsansökningar så att frågor om kommuners arbete med behovsanalys finns med. Syftet är tvådelat - dels ska välgjorda behovsanalys fungera som inspiration för hur kommuner kan arbeta med att göra sådana, dels kan svaren utgöra underlag till Skolverket när det gäller att avgöra vilka insatser som behöver göras.

Skolverket samlar in exempel på hur kommuner arbetar med att analysera behoven både gällande individers behov av utbildning och gällande arbetsmarknadens behov av kompetens samt annat relevant material om behovsanalys. Insamlat material publiceras på Skolverkets webbplats samt förmedlas via regionala konferenser. Skolverket kommer även att medverka till att skapa fler formaliserade mötesplatser och nätverk med berörda myndigheter och andra aktörer, exempelvis olika intresseorganisationer, i syfte att delta i informationsutbyte och samverka kring frågor om behovsanalys.

När det gäller kompetensförsörjningsområdet har regeringen/Näringsdepartementet givit ett antal myndigheter, däribland Skolverket, i uppdrag att samverka för att öka samordningen på nationell nivå inom kompetensförsörjningsområdet. Syftet är att stärka förutsättningarna för att privat och offentlig verksamhet får tillgång till efterfrågad kompetens och därmed stärka konkurrenskraften och bidra till hållbar nationell och regional tillväxt. Skolverket medverkar i den arbetsgrupp som bildats för uppdraget, vilket ska slutredovisas gemensamt den 2 maj 2012.

3.2 Uppföljning inom yrkesvux

Inom ramen för yrkesvuxuppdraget har Skolverket besökt cirka 90 % av de kommuner och kommuner i samverkan, som erhållit statsbidrag. Yrkesvux redovisas i särskild ordning, men genom detta uppdrag har Skolverket fått klarhet i olika områden som behöver fokuseras och vidareutvecklas. Det gäller till exempel frågan om kommunernas bristande uppföljning av vuxenutbildningen. Genom kopplingen till statsbidrag har kommunerna varit tvungna att redovisa vad man gör avseende uppföljning. En hel del positiva förändringar kan iaktas, men det finns också mycket kvar att göra. Det gäller bland annat sådant som likvärdig bedömning och

betygsättning och möjligheten för de studerande att kunna utöva ett reellt inflytande över studieuppläggningsen.

När det gäller uppföljning inom yrkesvux har Skolverket i uppdrag att samla in uppgifter om de studerandes bakgrund, sysselsättning före och efter yrkesvux samt studiefinansiering. Skolverket samlar även in uppgifter om kommunens organisation av utbildning inom yrkesvux. Två gånger per år lämnar deltagande kommuner in dessa uppgifter till Skolverket, varefter uppgifterna sammanställs och publiceras i verkets rapporter om yrkesvux.

3.3 Nationell uppföljning

Skolverket är statistikansvarig myndighet för officiell statistik om skolväsende och barnomsorg, och Statistiska centralbyrån (SCB) producerar statistiken. Skolverket arbetar kontinuerligt med att förbättra den nationella uppföljningsstatistiken, för att den på bästa sätt ska spegla verksamheterna och kunna användas i kommunernas uppföljning. I allt förändringsarbete gällande statistiken har Skolverket kontakt med företrädare för verksamheterna. Viktiga förändringar som genomförts under de senaste åren är att redovisningen av statistik om svenskundervisning för invandrare (sfi) har utvecklats för att ge en bättre bild av måluppfyllelsen inom denna skolform och att all statistik om vuxenutbildning nu publiceras per kalenderår.

Under 2010 har ett egeninitierat projekt genomförts för att utreda vilken information som finns tillgänglig i statistiken och vad som behöver läggas till. Utredningen visar, att det finns en hel del tillgänglig statistik, men att det bland annat behövs fördjupade analyser av uppgifterna. Utredningen visar även på olika utvecklingsområden, såsom betygsuppgifter för den grundläggande vuxenutbildningen, en utveckling av nya mått och att vuxenstuderande inkluderas i attitydundersökningar. Det senare skulle innebära bättre kunskaper om hur förutsättningarna och utbildningssituationen ser ut för vuxenstuderande.

Under senhösten 2010 redovisades ett regeringsuppdrag om utbyggnad av det befintliga datalagret Microdata Online Access (MONA), med uppgifter om vuxenstuderandes sysselsättning samt förberedelser av insamling av slutbetyg som erhålls genom vuxenutbildning. Skolverket kommer från och med hösten 2011 att samla in uppgifter om slutbetyg från vuxenutbildningen.

3.4 Studie- och yrkesvägledning

Kommande förändringar, med nya styrdokument, ställer stora krav på tillgång till saklig och väl fungerande studie- och yrkesvägledning. Kommunerna ska stödjas i arbetet att utveckla kvaliteten i studie- och yrkesvägledningen för ökad likvärdighet och kvalitet i hela landet, något som Skolverket tog upp i sin lägesbedömning 2010. Därför uppdateras *Utbildningsinfo.se*, som ligger på Skolverkets webbplats, kontinuerligt om förändringar inom hela utbildningssystemet. Detta är viktig information och ett viktigt stöd för kommunernas arbete med studie- och yrkesorientering, som såväl studie- och yrkesvägledare som rektorer och lärare har ansvar för. De allmänna råden och kommentarerna om studie- och yrkesorientering från 2009 följs upp med en webbenkät till ett urval av rektorer i alla skolformer,

och under våren 2011 sker en uppföljning av skolornas arbete med de allmänna råden som underlag för fortsatt utvecklingsarbete.

Utifrån behoven av en ytterligare utvecklad studie- och yrkesvägledning planeras en konferens med tema *Samverkan mellan utbildning och arbetsliv* som stöd för kommunernas arbete med att underlätta studerandes övergång till arbete.

3.5 Validering

Arbetet med att stödja kommunerna i valideringsfrågor genomförs i huvudsak enligt två spår, dels i regionala uppföljningsmöten inom yrkesvux, dels vid utarbetande av stödmaterial. För den kommunala vuxenutbildningen genomförs validering mot befintliga kursplaner. Skolverket utarbetar under våren 2011 ett valideringsstöd i form av två mallar för kompetenskartläggning, en för översiktlig kartläggning och en för fördjupad kartläggning av kunskap och kompetens inom olika yrkesområden. Mallarna baseras på karaktärsämnen och kurser inom de nya gymnasieprogrammen. Avsikten är att mallarna ska finnas tillgängliga för nedladdning på Skolverkets webbplats. En beskrivande text om hur mallarna är tänkta att användas ska också finnas, liksom begreppsförklaringar med mera. En genomförd kartläggning ska kunna mynna ut i ett intyg, en prövning med betygsättning och/eller en individuell studieplan.

Arbete med validering pågår även bland andra myndigheter, till exempel Myndigheten för yrkeshögskolan (YH-myndigheten) och Arbetsförmedlingen. Skolverket deltar därför i myndighetsövergripande överläggningar, till exempel i YH-myndighetens nätverk *Nationellt forum för validering*, i planering av gemensamma insatser som seminarier och konferenser samt genom uppdraget inom Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL).

3.6 Översyn av kursplaner

I anslutning till Skolverkets uppdrag att göra en översyn av kursplanerna för viss vuxenutbildning, har Skolverket tagit fram vissa uppgifter om grundläggande vuxenutbildning och sfi. Det handlar om parallellläsning inom grundläggande vux och sfi, försörjning samt genomsnittliga studietider/genomströmning. När det gäller genomströmning följs de som börjat grundläggande vuxenutbildning eller sfi mellan 2005 och 2009. Information som till exempel visar att det är vanligt att eleverna studerar parallellt inom flera skolformer har då framkommit. Detta är viktig information i det pågående arbetet med översynen av kursplanerna, eftersom det understryker vikten av att styrdokumenterna utformas så likformigt som möjligt. Även information om studietider, till exempel för dem som börjar inom sfi och sedan läser vidare på först grundläggande och sedan gymnasial nivå inom komvux, har tagits fram. Fortsatt bearbetning och komplettering av framtagna data är på gång.

3.7 Bedömningsstöd

Olika former av bedömningsstöd, såväl generellt som ämnesbundet sådant, till lärarna är ett viktigt komplement till de nya kurs- och ämnesplaner som, beroende på skolform, träder i kraft 2011 respektive 2012. Arbetet med att ta fram sådant material pågår, liksom arbete med utveckling av de nationella proven.

3.8 Nordiskt nätverk för vuxnas lärande, NVL

Det arbete som utförs inom NVL har en tydlig koppling till utvecklingen av den svenska vuxenutbildningen genom erfarenhetsutbyte och goda exempel, genom rapporter, seminarier och nyhetsbrev, och inte minst i frågor som gäller validering.

Under 2011-2012 arbetar NVL med flexibilitet i utbildningar, arbetsplatsen som arena för lärande och partnerskap, vägledning, validering, utveckling av utbildningar och undervisning och vuxenutbildning.

3.9 Publikationer

Mot bakgrund av förestående förändringar inom vuxenutbildningen tog Skolverket under hösten 2010 fram en broschyr, *Vuxenutbildning i förändring, inför reformerna 2012*, som presenterar aktuella förändringar inom vuxenutbildningen, men även utmaningar för vuxenutbildningen när det gäller utveckling av verksamheten. En utvecklad version är planerad.

För att underlätta för dem som behöver information om vuxenutbildning och vuxnas lärande har Skolverket under 2010 utarbetat en webbaserad alfabetisk "lathund", *Från A-Ö om vuxenutbildning*, med uppslagsord i bokstavsordning och med direktlänkar till olika sidor på Skolverkets webbplats men även till några externa webbplatser.

3.10 Konferenser

Skolverket genomförde under hösten 2010 tre vuxenutbildningskonferenser för sammanlagt 965 deltagare, bestående av rektorer, studie- och yrkesvägledare samt lärare med utvecklingsansvar. Konferenserna behandlade kommunala förändringar inom vuxenutbildningen. Även ett antal regionträffar i samband med uppföljning inom yrkesvuxuppdraget genomfördes under 2010.

Skolverket planerar ytterligare implementeringsinsatser, när den pågående översynen av styrdokumentet för den grundläggande vuxenutbildningen, särvox och sfi är genomförd. Regionala konferenser kommer att anordnas under hösten 2011 och under våren 2012. Vid konferenserna lyfts exempel från olika kommuners utvecklingsarbete fram. Under hösten 2011 kommer 12 konferenser att ordnas för lärare och studie- och yrkesvägledare inom vuxenutbildningen. Konferenserna äger rum på en rad olika orter och syftet är att informera om reformerna inom framför allt den gymnasiala vuxenutbildningen.

Under vintern 2011/2012, med trolig start i december 2011, kommer Skolverket att inbjuda till nationella konferenser med fokus på den väntade förordningen för vuxenutbildningen. Målgrupp för dessa konferenser kommer framför allt att vara skolledare samt studie- och yrkesvägledare.

När den pågående översynen av styrdokumentet för den grundläggande vuxenutbildningen, särvox och sfi är genomförd och beslutad kommer implementeringsinsatser att göras.

4 Fortsatt stöd till utveckling av vuxenutbildningen

Utöver vad som redovisas ovan, arbetar Skolverket även med insatser inom andra områden. Dit hör statsbidragssatsningar, sfi-bonus, värdegrundsfrågor, lärarfortbildning, rektorsutbildning och legitimation för lärare och förskollärare.

Skolverket ser behov av att ge fortsatt stöd och göra fler utvecklingsinsatser riktade till huvudmännen inom vuxenutbildningen när det gäller såväl behovsanalyser som uppföljning och utvärdering, men även när det gäller till exempel validering och arbete med individuella studieplaner. Bedömningsfrågor är ett annat område där stöd behövs.

I arbetet med att utveckla bra stödinsatser är den nationella uppföljningen ett viktigt instrument. Ny statistik visar till exempel att det är vanligt att studerande inom vuxenutbildningen studerar inom flera skolformer samtidigt. Det innebär att implementeringsinsatser måste ske brett och tydliggöra sambanden mellan de olika studieformerna, vilket i sin tur ställer krav på styrdokument som harmonierar med varandra. Det kommer att återspeglas i Skolverkets kommande förslag till nya styrdokument för vuxenutbildningen.

Helén Ängmo
Tf generaldirektör

Suzanne Mehrens
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Camilla Asp, Ragnar Eliasson, Ann Charlotte Gunnarson, Tommy Lagergren, Ulrika Lindén, Eva Lindgren samt Staffan Lundh i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.